

EYÜPSULTAN'DA KÜLTÜR TURİZMİ BAĞLAMINDA MİRAS ROTASI ÖNERİSİ ¹

Selin ALTUN

MAKALE BİLGİSİ

Makale Tarihiçesi:
Başvuru:08.12.2023
Revizyon : 26.12.2023
Kabul : 27.12.2023
Orcid Numarası :
0000-0002-4126-2424

Anahtar Kelimeler:
Eyüpsultan, Turizm,
Kültürel Miras, Rota, Gezi

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada Eyüpsultan ilçesinde bulunan Eyüp Sultan Külliyesi dışında kalan tarihi miras yapılarının turizm rotasıyla tanıtılması, ilginin artırılması ve farklı kültürel yapıların bilinirliğinin sağlanması amaçlanmıştır.

Tasarım/Yöntem: Çalışmada literatür incelemesi ve katılımcı gözlem yöntemleri izlenmiştir. Literatür kapsamında Eyüpsultan ile ilgili çalışmalar incelenerek kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Literatürden elde edilen bilgiler, araştırmacının ilçede yaptığı saha araştırması ve uzman kişilerle yapılan katılımcı gözlem sonucunda miras rotasında olması gereken yapılar kesinleşmiştir. Ayrıca Eyüpsultan Belediyesi ve Eyüpsultan İlçe Milli Eğitim işbirliğiyle hayata geçen projesi "Eyüpsultan'ı Öğreniyorum" gezisine katılan lise öğrencilerin görüş ve önerileri rota oluşumunda dikkate alınmıştır.

Sonuçlar: Tüm bunların ışığında, turizm potansiyeline sahip kentlerin ancak kültür rotalarıyla dışarıya açık bir hale dönüşeceği ve kültürel mirasın korunmasında önemli bir rol oynayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, Eyüpsultan ilçesindeki kültürel değerler, miras rotası kapsamında önerilmiştir.

Özgün Değer: Araştırma, hem Eyüpsultan'ın somut kültürel mirasını tanıtmaya amacıyla en güncel bilgileri verecek hem de turistler için farklı bir gezi rotası önerisi sunmaktadır. Çalışma bu yönüyle benzer araştırmalardan ayrılarak Eyüpsultan'ın turizm rotalarının geliştirilmesinde önemli bir rehber niteliği taşıyacaktır.

HERITAGE ROUTE PROPOSAL IN THE CONTEXT OF CULTURAL TOURISM IN EYÜPSULTAN

ARTICLE INFO

Article History:
Received: 08.12.2023
Revised : 26.12.2023
Accepted : 27.12.2023
Orcid Number:
0000-0002-4126-2424

Keywords:
Eyüpsultan, Tourism,
Cultural Heritage, Route,
Trip

ABSTRACT

Objectives: It's aimed to increase the interest of Eyüpsultan historical building with the tourism route and to ensure the awareness of different cultural structures.

Methods: In this study, literature review and participant observation methods were followed. Within the scope of the literature, studies on Eyüpsultan were examined and a conceptual framework was created. As a result of the field research conducted by the researcher in the district and the participant observation made with the experts, the structures that should be on the heritage route were finalized. In addition, the opinions and suggestions of high school students who participated in the project "I am Learning about Eyüpsultan", which was implemented in cooperation with Eyüpsultan Municipality and Eyüpsultan District National Education, were taken into account in the formation of the route.

Results: it has been concluded that cities with tourism potential will only become open to the outside with cultural routes and will play an important role in the protection of cultural heritage. In this context, the cultural values in Eyüpsultan District have been proposed within the scope of the heritage route.

Originality: The research will provide the most up-to-date information in order to promote the cultural heritage of Eyüpsultan and offer a different travel route suggestion for tourists. In this respect, the study will be separated from similar researches and will be an important guide in the development of Eyüpsultan's tourism routes.

¹ Bu çalışmada, Eyüpsultan Belediyesi ve Eyüpsultan İlçe Milli Eğitim işbirliğiyle 2022-2023 yılında yapılan "Eyüpsultan'ı Öğreniyorum" projesinden yararlanılmıştır.

Giriş

Geçmişten günümüze kalan tarihi yapıları ve alanları koruyarak bir sonraki nesle aktarmanın bir yolu da yerinde anlatım ve deneyimleme imkânı yaratmaktan geçmektedir. İnsanların günlük yaşam yoğunluğundan uzaklaşıp yeni yerler keşfetme arzusu içerisinde olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, kültürel miras yönünden oldukça zengin çeşitliliği içinde barındıran ve farklı kültürlerin izlerini sokaklarında günümüzde hala muhafaza eden Eyüpsultan, bir turizm rotası ile farkındalığının artırılmasına neden olacaktır. Osmanlı'nın tarihi dokusu, mimari, kültürü, geleneksel ve çağdaş sanatın mozaigi ile yerli ve yabancı turistlere eşsiz bir turizm çeşitliliği sunan Eyüpsultan, İstanbul'un önemli bir ilçesidir (Türkmenoğlu, Toktaş, Dural, Eşbağ, & Didari, 2018). Dolayısıyla turizm maksatlı ziyaretlerde kültürel mirasın bir gezi rotası çerçevesinde kurgulanması, Eyüpsultan ilçesinin zengin turizm potansiyelinin ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Kültürel mirasın bilinirliğinin artırılması, sunulması, korunması ve potansiyelinin değerlendirilmesinde klasik müzecilik anlayışının yerine rota planlaması, kültür yolu ve kültür koridoru gibi kavramlar önem kazanmaya başlamıştır (Atasoy, 2010). Fiziksel çevrede bulunan kültürel değerleri bütüncül bir yaklaşımla ele alarak gelişmesine ve dolayısıyla turistlerin kültürel mirası anlayarak sahiplenmesinin önünü açmaktadır (ÇEKÜL, 2015). Aynı zamanda turizm rotaları, birbirinden bağımsız ve bilinmeyen turizm faaliyet alanlarını birbiriyle uyumlaştırarak bir güzergâh sunmaktadır. Bütüncül bir yaklaşımı benimseyerek oluşturulan rotalar; destinasyonların çekiciliği artırarak, mirasın korunmasına olanak tanımaktadır (Meyer, 2004). Turizm rotalarında esas amaç; kültürel ve turistik değerleri aynı noktada doğrudan birbirine bağlayarak bütünlük sağlamak ve turizmi çeşitlerinden daha fazla yararlanarak merkez rotadan genele yayma amacıyla turistik çekici bir destinasyon haline getirmektir (Akın ve Gül, 2020). Eyüpsultan Belediyesi'nin web sitesinde yer alan "*Eyüpsultan Gezi Rehberi Rota Haritaları*" Eyüp Sultan Külliyesi merkez alınarak çevresinde bulunan kültürel değerleri gezi rotası olarak sunmaktadır (Eyüpsultan Belediyesi, 2017). Bu bağlamda Eyüpsultan ilçesinde bulunan somut kültürel değerlerinin çok sayıda olması, kentin önemli turizm potansiyelinin olduğunun göstergesidir.

Eyüpsultan ilçesinin kültür turizm potansiyelinin belirlenmesi ve Eyüp Sultan Külliyesi dışında kalan tarihi miras yapılarının turizm rotasıyla tanıtılması, öneminin vurgulanması, ilginin artırılması ve farklı kültürel yapıların bilinirliğinin sağlanması amaçlanarak güncel bir turizm rotası önerilmiştir. Bu bağlamda çalışmada, Eyüpsultan'da bulunan somut miras yapılarına ilginin artırılması ve farklı kültürel yapıların bilinirliğinin sağlanması amaçlanmıştır.

Kavramsal Çerçeve

Kültürel miras, bir toplumu diğer bir toplumdan ayıran, tarihe ışık tutan ve gelecek nesillere aktarmakta en önemli yol olan özgün değerler bütünüdür. Kültürel mirasın turizm amacıyla kullanılması, insanların yaşadıkları yerlerin tarihini, kültürünü ve yapıların geçmişteki işlevlerini öğrenmesini kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını kolaylaştırabilir. Ayrıca kültürel değerlerin korunması, öğrenilen bir tarihle mümkün olabilir. Geçmişte dini, askeri, ticari sosyal nedenlerle seyahat eden kişilerin kullandıkları ulaşım güzergâhları, günümüzde turizm faaliyetlerine ulaşma amacıyla kullanılmaktadır. Her bölgenin, ülkenin veya kentin kendine özgün kültürel değeri vardır. Bu kültürel değer, rotalarla kurgulanarak ön plana çıkarılabilir (Halaç & Benzer, 2019).

Üç büyük imparatorluğa başkent olan İstanbul'u Avarlar, Araplar, Latinler ve birçok medeniyet farklı dönemlerde fethetmek üzere kuşatmışlardır. Kuşatmayı başarıyla sonlandıramadan İstanbul surlarından geri çekilen medeniyetlerden sonra, 1453 yılında İstanbul, Fatih Sultan Mehmed ve askerleri tarafından fethedilmiştir (Göncüoğlu, 2021). İstanbul'un fethi sürecinde Fatih Sultan Mehmed otağını Eyüpsultan'da Otakçılar civarında kurduğu ve daha sonra Eyüpsultan ikamet ettiği bilinmektedir (Eyüpsultan Belediyesi; 2019). Fatih'in İstanbul'u fethetmesiyle sur içinde İslam kimliği yaygınlaşırken sur dışında kalan yerlerde de yerleşim hızla kurulmaya başlanmıştır. Ayrıca Fatih'ten önce fethetmek üzere İstanbul'a gelen ve kuşatma sırasında şehit düşen sahabelerin kabirleri tespit edilerek, türbeler yaptırılmıştır. Bu kuşatmalarda, Hz. Peygamberimizin sütkardeşi ve sahabesi Ebu Şeybe el-Hudri sur içinde ve Halid bin Zeyd Ebu Eyyup el-Ensari Hz. Peygamber Efendimizin sahabesi ve mihandarı sur dibinde şehit düşmüştür (Cesur, 2010). Eyüpsultan'da bulunan iki sahabe kabrinin üzerine de türbe yapılmıştır. Ebu Şeybe el-Hudri'nin kabri, Eyüpsultan ilçesi sınırları içerisinde, tarihi İstanbul Surları'nın Ayvansaray kısmı içerisinde bulunmaktadır (Göncüoğlu, 2017). Halid Bin Zeyd

Ebu Eyyub el-Ensari, yaygın olarak bilinen ismiyle Eyüp Sultan'ın kabrinin bulunduğu yere önce türbe, daha sonra türbenin hemen yanına İstanbul'un ilk selatin cami 1456 yılında inşa ettirilmiştir (Kara, 2003). İlk İslam külliyesi olarak kayıtlara geçen Eyüp Sultan Külliyesi, hazirelerle çevrili, medrese, türbe, imaret, camii ve çiftte hamamdan oluşmaktadır (Derin, 2016). Eyüp Sultan Külliyesi merkez alınarak etrafına fethin bitiminden sonra Eyüp Sultan kabrine yakın olma amacıyla türbe, imaret, mektep, tekke, kütüphane, sebül, çeşme, medrese ve külliye gibi birçok yapı eklenmiştir. Bu yapılar arasında en bilenenleri; Sokullu Mehmed Paşa türbesi ve medresesi; Mihrişah Valide Sultan Sebül, İmaret; Sıbyan mektebi ve türbesi; Bulak Mustafa Paşa Türbesi; Hüsrev Paşa Türbesi, mektebi ve kütüphanesi; Caferpaşa medresesi ve tekkesi; Siyavuşpaşa Türbesi; Eyüpsultan'da türbesi olan tek padişah Sultan Mehmed Reşad Türbesi ve Reşadiye Numune Mektebi'dir (Eyüpsultan Belediyesi, 2022). Eyüp Sultan Türbesi ve yakınında birçok tanınmış kişilerin kabirleri bulunmaktadır. Bunun nedeni Eyüp Sultan Türbesi'ne yakın olma isteğidir (Güven , 2023).

Eyüpsultan'ın önemli bir mirası olan tarihi cülus yolu, Osmanlı padişahlarının kılıç kuşanma törenlerine ev sahipliği yapmıştır. Yeni tahta çıkan padişah Topkapı Sarayı'ndan sultan kayığına binerek deniz yoluyla Eyüpsultan'a gelir ve Bostan İskelesinden karaya çıkarmış. Cülus yolunu takip ederek Eyüp Sultan Türbesi'ne vardığında Şeyhülislam eliyle kılıç kuşanmaktaymış. Daha sonra Cülus yolundaki binek taşı üzerinden atına binerek etrafında toplanan insanlara bahşişler dağıtarak Topkapı Sarayı'na geri dönermiş. Söz konusu kılıç kuşanma töreni Osmanlı Döneminde padişahlığın resmîyeti için önemli bir tören olarak görülmekteydi (Yıldız, 2023).

Osmanlı Döneminde kadıdan "İzinname" alınarak Eyüpsultan'a giriş yapılmaktaymış. Bu durum, Eyüpsultan'a verilen değeri göstermektedir. Eyüp Sultan Hz. Ev sahipliği yapan kent, çok sayıda mimari yapıyla dikkatleri üzerine çekmektedir (Türkmenoğlu, Toktaş, Dural, Eşbağ, & Didari, 2018, s. 385). Bu mimari yapılar arasında İstanbul'a suyu getirmek üzere Kanuni Sultan Süleyman döneminde Mimar Sinan tarafından yapılan Kırkçeşme Su Sistemi içerisinde bulunan önemli su kemerlerine de Eyüpsultan ev sahipliği yapmaktadır. Eğri Kemer, Başhavuz, Uzun Kemer, Mağlova Kemer, Kurt Kemer ve Ayvat Bendi Eyüpsultan'ın Kemerburgaz bölgesindeki kültürel miraslarıdır (Aysel , 2008). Mağlova Kemer, "Kemerlerin Süleymaniyesi" olarak adlandırılmakta ve Mimar Sinan'ın "Koca" sıfatına layık olduğunu tek eserde gösterdiği şaheserlerindendir (Önal, 2017). Öte yandan Eyüpsultan merkezde Zal Mahmut Paşa Külliyesi, Caferpaşa Medresesi, Sokullu Mehmed Paşa Türbesi ve Medresesi, Davutağa Mescidi, Şah Sultan Cami, Defterdar Cami gibi birçok Mimar Sinan eseri bulunmaktadır (Eyüpsultan Belediyesi, 2019).

Eyüpsultan, Haliç'ten başlayıp Karadeniz kıyılarına uzanan oldukça geniş bir alana sahiptir. Haliç'in ortasında yer alan iki ada Eyüpsultan'ın önemli somut olmayan kültürel mirasıdır. Haliç ve Bahariye adaları olarak bilenen adalar, Osmanlı döneminden de önce burada olduğu bilinmektedir. Koruma altında olan adalar, tavşan ve kuş türlerinin uğrak noktasıdır (Göncüoğlu, 2017). Bir diğer somut olmayan kültürel mirası, Dünyanın ilk geri dönüşüm uygulaması olan Eyüp oyuncaklarıdır. Bu oyuncaklar atık malzemeler kullanılarak yapılmaktaydı. Tahtakale'nin tahta atıkları Sütluçe mezbahasından atılan deri, kemik ve bağırsak parçaları, Kağıthane ve Alibeyköy derelerinin biriktirdiği kilin kullanılmasıyla 28 çeşit Eyüp oyuncakı üretilmiştir (Göncüoğlu, 2017). İstanbul İl Envanterine somut olmayan kültür mirası olarak kaydedilen Eyüp oyuncakları, Eyüpsultan Belediyesi'nin desteğiyle Kaptan Paşa Cami altındaki iki dükkânda üretime devam etmektedir (Eyüpsultan Belediyesi, 2023). Ek olarak, Eyüpsultan'ın fotoğraflarda yaşayan mirasını nesillere aktaran fotoğrafçı Metin Türkmenoğlu adına oğlu tarafından Eyüp Pasajı'nda fotoğrafçılık mesleğini icra ettiği dükkânı "Foto Metin Müzesi" adıyla yeniden işlevselleştirmiştir. Müzede, Eyüpsultan tarihine ve kültürüne 58 yıl boyunca fotoğraf makinesi aracılığıyla şahit olmuş sanatçı, kullandığı kamere, fotoğraf makinesi gibi objeler yer almaktadır (Türkmenoğlu, 2023). Bu nedenle kültür ve tarihi açısından son derece zengin olan Eyüpsultan, önemli somut kültürel Mirasları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo1. Eyüpsultan'ın Somut Kültürel Değerleri

<p style="text-align: center;">CAMİLER</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Arakiyeci Camii • Arpacı Hayrettin Camii • Aşçıbaşı Camii • Baba Haydar Camii • Bali Baba Camii • Çeribaşı Camii • Cezri Kasım Camii • Davutağa Camii • Defterdar Camii • Eyüp Sultan Camii • Kaptan Paşa Camii • Kızıl Mescid Camii • Nazperver Camii • Nişancı Mustafa Camii • Saçlı Abdülkadir Camii • Şah Sultan Camii • Silahi Mehmet Paşa Camii • Üç Şehitler Camii • Ya Vedud Camii • Zal Mahmut Paşa Camii • Zeynep Hatun Camii
<p style="text-align: center;">TÜRBELER</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Abdurrahman Paşa Türbesi • Adile Sultan Türbesi • Ayas Paşa Türbesi • Bulak Mustafa Paşa Türbesi • Ebu Derya Türbesi • Eyüp Sultan Türbesi • Ebu Şeybe el-Hudri Türbesi • Ferhat Paşa Türbesi • Feridun Paşa Türbesi • Hasan Hüsnü Paşa Türbesi • Hubbi Hatun Türbesi • Hüsrev Paşa Türbesi • Lala Mustafa Paşa Türbesi • Mihrişah Valide Sultan Türbesi • Molla Çelebi Türbesi • Molla Lütfü Türbesi • Nakkaş Hasan Paşa Türbesi • Petrev Paşa Türbesi • Şah Sultan Türbesi • Siyavuş Paşa Türbesi • Sokullu Mehmed Paşa Türbesi • Sultan Reşad Türbesi • Şekerpare Kadın Türbesi • Ya Vedud Türbesi • Zal Mahmut Paşa Türbesi
<p style="text-align: center;">TEKKELER</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Afife Hatun Tekkesi • Bahariye Mevlevihanesi • Balçık Tekkesi • Hatuniye Tekkesi • Hüsrev Paşa Tekkesi • Kaşgari Murteza Efendi Tekkesi • Özbekler Tekkesi • Selami Efendi Tekkesi • Sertarikzade Tekkesi • Şeyh Murat Efendi Tekkesi • Şeyhülislam Tekkesi

	<ul style="list-style-type: none"> • Vezir Tekke
SU KEMERLERİ	<ul style="list-style-type: none"> • Eğri Kemer • Başhavuz • Uzun Kemer • Mağlova Kemer • Kurt Kemer • Ayvat Bendi
ÖNEMLİ MEKÂNLAR	<ul style="list-style-type: none"> • Binek Taşı • Beşirağa Medresesi • Caferpaşa Medresesi (Kent Belleği Merkezi) • Çiftalan Plajı ve Kamp Alanı • Culus Yolu • Çobançeşme Çocuk Köyü • Santral İstanbul • Sertarikzade Tekkesi (Kültür ve Sanat Merkezi) • Eyüpsultan Türbe Hamam Müzesi • Foto Metin Müzesi • Feshane • Gelenekli Sanatlar Müzesi (Türkiye Milli Kültür Vakfı) • Haliç Adaları • Kültür Evi • Pierre Loti Tepesi • Tarihi Eyüp Karakolu • Zal Mahmut Paşa Külliyesi

Kaynak: Literatürden (Eyüpsultan Belediyesi, 2022; Göncüoğlu, 2017; Haskan,1996;

Haskan, 2014) elde edilen bilgiler ışında yazar tarafından derlenmiştir.

Yukarıda görüldüğü üzere, Eyüpsultan'da çok sayıda somut kültürel miras bulunmaktadır. Bu yapılardan bazıları işlevselleştirilerek, ziyaretçilere mimari ve sanatın eşsiz birleşimini deneyimleme imkânı sunmaktadır. Önemli mekânlar içerisinde yer alan Zal Mahmut Paşa Külliyesi, kademeli bir yerleşme düzenine göre Mimar Sinan tarafından inşa edilmiştir. Külliye'de Cami kapısı ve alt medrese kapısı olmak üzere iki ana kapı ve 26 basamaklı taş merdivenle cami ve alt medrese odalarını birbirine bağlayan bir avlu kapısı yer almaktadır (Yavuzer, 2016).

Eyüp Sultan Külliyesi'ne bağlı Türbe Hamamı, Fatih Sultan Mehmet tarafından, İstanbul'un fethinden sonra yaptırılan ilk hamam olarak bilinmektedir (Yörük , 2016). Günümüzde hamam aslına uygun bir şekilde restore edilerek 2022 yılında "Eyüpsultan Türbe Hamamı Müzesi" olarak yeniden işlev kazandırılmıştır. Müzenin alt katı hamam kültürünü anlatırken, üst katında su kültürünün anlatımına ve objelerine yer verilmiştir (Eyüpsultan Belediyesi, 2022). Yeniden işlev kazanan bir diğer somut mirasımız Caferpaşa Medresesi'dir. Medrese, Eyüpsultan ilçesinin geçmişi ve geleceği arasında bir köprü görevi üstlenerek, kentin hafızalardaki anılarını hatırlamayı amaçlayarak 2023 yılında Eyüpsultan Belediyesi tarafından işlevselleştirilmiştir. Caferpaşa Kent Belleği Merkezi olarak sekiz odada Eyüpsultan'ın kültürel mirasına dair objeler yer almaktadır. Bu odaların adları; Eyüpsultan, nakkaş, beyazperde, gravür, Eyüp oyuncakları, hat, serpuş ve musikidir (Eyüpsultan Belediyesi, 2023).

Bir dönemin sembol yapılarından biri olan, ikinci dereceden tescilli tarihi konak ve kültür evi olarak kullanılan yapı Eyüpsultan Belediyesi'nin kültür ve sanat çalışmaları kapsamında "Galeri Eyüpsultan" adıyla yeniden işlevselleştirilmiştir. Geçmişten günümüze ve günümüzden geleceğe miras kalacak olan yapı, Türk sanatının farklı disiplinlerini bir arada sunarak bir olmak, birlik olmak mottosuyla sanatseverler ve ziyaretçileri ağırlamaktadır (Eyüpsultan Belediyesi, 2023). Eyüpsultan'ın bir diğer önemli somut mirası olan Feshane-i Amire, askeri ihtiyaçları karşılamak üzere ilk olarak 1828 yılında İstanbul Kadırgada kurulmuş ve 1835 yılında Eyüpsultan'a taşınmıştır (Abdioğlu & Köse, 2021). Günümüzde İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından "Artİstanbul Feshane" adıyla 2023 yılında yeniden işlevselleştirilmiştir. Yapının dış mekânında kültürel etkinlikler düzenlenirken, iç mekânında ise geçici karma sanat sergilerine ev sahipliği yapmaktadır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Tarihi Eyüp Karakolu, Eyüpsultan'da 1920 yılında Bostan İskelesi Karakolu'nun yıkılmasıyla yerine 1921 yılında kurulan karakoludur. Eyüpsultan Merkez mahallesinde ve Eyüpsultan İskelesine giden konumda yer alan Karakol'un, hem mimari özelliği korunmuş hem de geçmişteki işlevine uygun olarak restore edilmiştir. Tarihi Eyüp Karakolu olarak uzun süre kullanılmıştır (Çiftçi, 1998). Yapının kapasitesinin yeterli gelmemesi nedeniyle karakol taşınmış ve yapı bir süre kullanılmamıştır. Günümüzde bu Tarihi Karakol İstiklal Harbi'nin 100. yılında Eyüpsultan Belediyesi tarafından restore edilerek işlevselleştirilmiş ve İstiklal Kütüphanesi olarak hizmete açılmıştır. İstiklal dönemini konu alan 8.000'nin üzerinde kitap kapasitesiyle, konuyla ilgili çalışma yapmak isteyen lisans ve lisansüstü öğrencileri, araştırmacıları ve ziyaret etmek isteyen kişileri ağırlamaktadır (Altun, 2023).

Yöntem

Araştırmanın amacı, Eyüp Sultan Külliyesi ve çevresi dışında kalan tarihi miras yapılarının turizm rotasıyla tanıtılması, ilginin artırılması ve farklı kültürel yapıların bilinirliğinin sağlanmasıdır. Araştırmanın temel materyalini Eyüpsultan'da kültür turizmi kapsamında değerlendirilen tarihi ve mimari yapılar oluşturmaktadır. Araştırma sürecinde kullanılan diğer materyaller ise Eyüpsultan Belediyesi ve Eyüpsultan İlçe Milli Eğitim İşbirliğiyle hayata geçen "Eyüpsultan'ı Öğreniyorum" proje çıktıları, ilçeye ait gezi rehberleri göz önüne alınarak konu ve alanla ilgili literatür oluşturmaktadır. Bu bağlamda, araştırmada literatür araştırma ve katılımcı gözlem yöntemleri izlenmiştir. Çalışmada, Eyüpsultan'da yapılan gezi rotaları örnekleri incelenerek araştırma kapsamında ortaya çıkan miras rotası önerisine cevaplar aranmıştır. Araştırmaya konu olan Eyüpsultan haritası Şekil 1'de görülmektedir.

Şekil 1; Eyüpsultan Haritası
(Eyüpsultan Belediyesi, 2023)

Araştırmanın alanı, kültürel miras bağlamında camiiler, türbeler, külliyeler, tekkeler, su kemerleri, imaretler, kütüphaneler, hamamlar, karakol binaları ile mimari ve tarihi açısından önemli bir zenginliğe sahiptir. Osmanlı Döneminin baş mimarı olan Mimar Sinan'ın 10'un üzerinde eserinin olması, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) sükadeşi Ebu Şeybe el-Hudri, sahabesi ve sancaktarı Halid Bin Zeyd Ebu Eyyub el-Ensari'nin kabirlerinin burada olması, İstiklal Harbi'nde silahların Anadolu'ya ulaştırılmasında rol alması, Haliç ve Karadeniz'e kıyısı olması araştırmanın kültür turizmi bağlamında Eyüpsultan önemli bir konumdadır. Eyüpsultan İlçesi aynı zamanda Hacca gidecek kişilerin en önemli ziyaret noktasında yer almasından dolayı inanç turizmi açısından da önemli fırsatlar sunmaktadır.

Araştırmada öncelikle Eyüpsultan'a yönelik literatür taramasına yer verilmiştir. Nitel araştırma yöntemi esas alınarak, doküman incelemesi ve katılımcı gözlem tekniği kullanılmıştır. Doküman analiz tekniği, literatürde yer alan dokümanların sistematik veya anahtar kelimeler aracılığıyla tespit edilen benzer çalışmaların incelenmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Araştırmacının katılımcı gözlem yöntemini kullanmasının en temel nedeni, hem araştırma alanını bizzat gözlemleyerek tanınması hem de sağlıklı sonuçlar elde etmeyi ön görmektedir. Özellikle sosyal araştırmalarda yaygın olarak kullanılan katılımcı gözlem yöntemi, incelenmesi gereken mekan veya grubun içinde olduğu ortama bizzat katılarak anlamaya ve öğrenmeye çalışır ve veri toplama sırasında kendi yorumunu katmadan

farklı bakış açılarını değerlendirerek yorumlar. Öte yandan bu yorumlar, sadece araştırmacının kapasitesiyle sınırlıdır (Varnalı, 2012).

Bulgular

Literatürde yapılan inceleme sonucunda, araştırma alanı turizm potansiyeli açısından oldukça zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Saha araştırması sürecinde Tablo 1’de verilen bazı yapılar, yeniden işlevselleştirilerek hem ziyaretçilere açılmış hem de aslına uygun bir şekilde sanat, eğitim, atölye ve müze olarak Eyüpsultan halkına ve turistlere hizmet vermektedir. Araştırma kapsamında elde edilen bilgiler ışığında, yeniden restore edilerek ilçeye kazandırılan kültürel yapılar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Eyüpsultan’da İşlevselleştirilen Somut Tarihi Yapılar

KÜLTÜREL MİRAS YAPILARI	İŞLEVSELLEŞTİRİLMİŞ ROTA NOKTALARI	ÖNERİLEN DENEYİM
• Amcazade Hüseyin Paşa Arazisi	• Eyüpsultan Tepesi	• Fotoğraf çekimi, Manzara seyretme.
• Caferpaşa Medresesi	• Caferpaşa Kent Belleği Merkezi	• Kent Hafızasını tazeleme, Minyatür ve Hat Yapım Videolarını İzleme.
• Eyüp Sultan Hamamı	• Eyüpsultan Türbe Hamamı Müzesi	• Hamam ve Su Kültürüne ait objeleri öğrenme ve keşfi,
• Feshane	• Artİstanbul	• Karma Sanat Gezisi.
• Kaptan Paşa Camii Altı Dükkan	• Eyüpsultan Oyuncakları Atölyesi	• Farkındalık, Dönüşüm, Sürdürülebilirlik Kavramlarının oyuncak yapımında deneyimlenmesi.
• Kültür Evi	• Galeri Eyüpsultan	• Karma Sanat Gezisi.
• Santral İstanbul	• Enerji Müzesi	• Tarihe yolculuk.
• Sertarikzade Tekkesi	• Sertarikzade Kültür ve Sanat Merkezi	• Geleneksel Sanat kurslarını deneyimleme ve inceleme.
• Tarihi Eyüp Karakolu	• İstiklal Kütüphanesi	• İstiklal Harbi’nin öğrenilmesi, akademik ders çalışma alanı, nadir eserleri keşfetmek.
• Zal Mahmut Paşa Külliyesi	• Zal Mahmut Paşa Atölyeler Merkezi	• Farklı Sanat ve Zanaat atölyelerini keşfetmek, izlemek ve deneyimlemek.

Kaynak: Alan saha araştırmasından elde edilen bilgiler ışığında yazar tarafından derlenmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde görülmektedir ki, Eyüpsultan’ın kültür turizmi bağlamındaki yapılarının sayısı artmakta ve aslına uygun bir şekilde işlevselleştirilerek ziyaretçilere sunulmaktadır. Ayrıca yapıların dış kısmı dönemine göre restore edilirken, iç kısmı eski geleneksel yapısını bozmadan çeşitli kültürel etkinlik ve faaliyetleri sunmaktadır.

Somut kültürel mirasların işlevselleştirilmiş rota noktasında yer alan Zal Mahmut Paşa Külliyesi, geçmişte ilme ve öğretime verilen değerlerin bir göstergesi olan medrese odaları, günümüzde sanat ve zanaatlarını icra etmeleri için sanatçılara tahsis edilmiştir. İnsan ve sanatla kusursuz bir bağlantı kurulmasına aracılık eden Külliye’de; hat, tezhip, minyatür, çini, kalemşi, ebru, geri dönüşüm kâğıt, seramik, çömlek, yazı, Eyüp oyuncakları, Karagöz ve deri Atölyesi ve ney-bendir gibi üretim atölyelerinde usta isimler kendi sanatlarını icra etmektedirler. Eyüpsultan Belediyesi öncülüğünde faaliyete geçen Zal Mahmut Paşa Külliyesi atölyeler merkezi, Sertarikzade Kültür Sanat Merkezi, Galeri Eyüpsultan, İstiklal Kütüphanesi, Eyüpsultan Türbe Hamamı Müzesi ve Caferpaşa Kent Belleği Merkezi sürdürülebilir bir sanat anlayışıyla Osmanlı döneminin değerli mirasına sahip çıkarak, işlevselleştirilmiştir. Feshane yapısı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından “Artİstanbul” adıyla kültür etkinlikleri ve sergi mekânına ve Silaharağa Elektrik Santrali, İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından “Santralistabul Enerji Müzesi” adıyla kültür, sanat ve turistik bir cazibe merkezi olarak yeniden işlevselleştirilmiştir.

Katılımcı gözlem yoluyla elde edilen veriler incelendiğinde, Eyüpsultan ilçesinin tarihi, mimari ve kültürel yapılarının sayısının azımsanmayacak kadar çok olduğu ve her geçen gün yeni turistik çekiciliklerin (müze, kent belleği merkezi, sanat atölyeleri vb.) sayısının arttığı görülmektedir. Öte yandan tarihi somut mirası geleceğe aktarmak amacıyla, Haliç'te bulunan iki adaya insan çıkışına izin verilmemektedir. Haliç adalarını Pierre Loti ve Eyüpsultan Tepelerinden izleyebilir veya adaların etrafında sultan kayıklarıyla dolaşarak ziyaret etme imkânları sunulmaktadır.

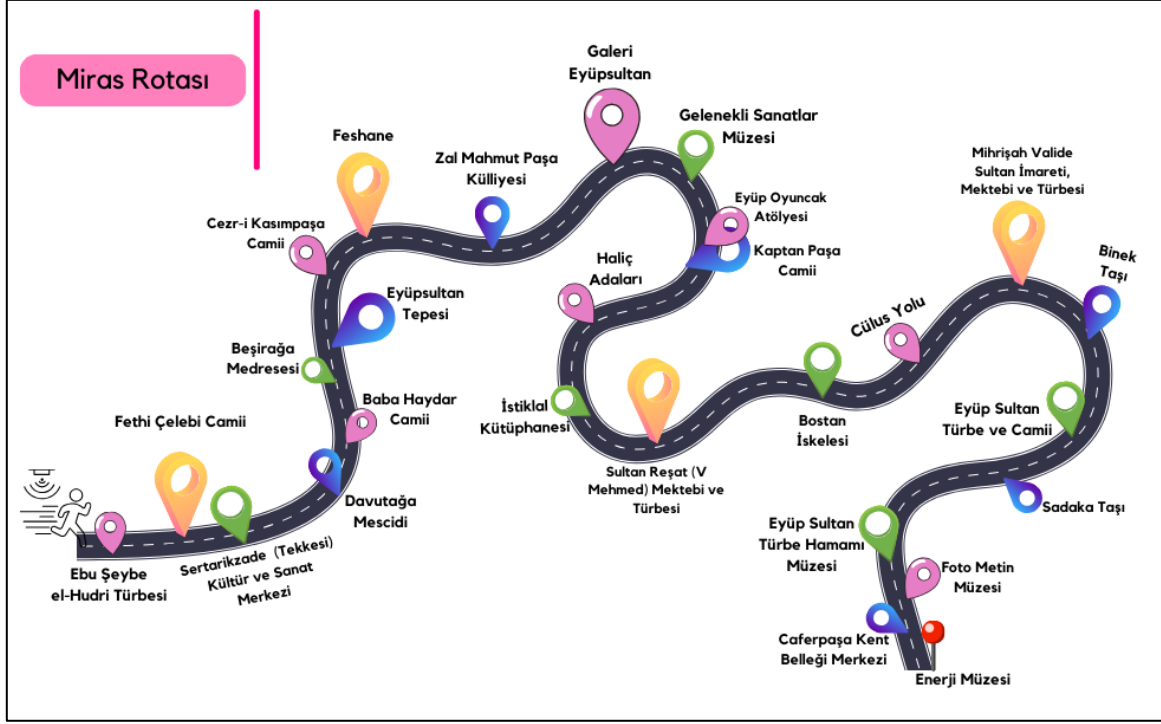
Saha araştırması sırasında, Eyüpsultan Belediyesi ve Eyüpsultan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü "Eyüpsultan'ı Öğreniyorum" projesiyle 40 öğrenci görüşlerinden elde edilen bilgiler değerlendirildiğinde, öğrenciler, Eyüpsultan ilçesinin sadece Pierre Loti, Eyüp Sultan Cami ve etrafından oluşan bir ilçe olduğunu vurgulamışlardır. 34 öğrencinin Eyüp Sultan Cami ve türbesi dışında proje kapsamında gezilen yapıları hiç bilmediği ve 6 öğrencinin ise bazı yapıları sadece isim olarak bildiklerini dile getirmişlerdir. Bunun yanı sıra saha araştırması sürecinde elde edilen bilgiler, Eyüpsultan'ın manevi özelliğinin yanı sıra tarihi, mimari ve sanat açısından da önemli bir zenginlik olduğu görülmüştür.

Sonuç

Eyüpsultan, Osmanlı Türk mimarisi, şehircilik anlayışı, tarihi, tekkeleri, çeşmeleri, çini sanatıyla dikkatleri üzerine çeken manevi bir zenginliktir. Çalışmada, İstanbul ilinin bir ilçesi olan Eyüpsultan ilçesinin destinasyon çekiciliği, inanç mekanları ve turistik yapılar üzerinden değerlendirilmiştir. Bu açıdan önerilen miras rotası, aynı zamanda çekicilik unsuru ile Eyüpsultan ilçesinin tanınmasında, mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında ve bölgeyle bir bağ kurulmasında önemli bir çalışmadır. Bu bağlamda, hem İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin hem de Eyüpsultan Belediyesi'nin "İşlevselleştirilmiş Rota Noktaları" nı arttırarak, somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması, bilinirliğinin arttırılması ve daha geniş çevrelere ulaşabilmesi için tanıtım çalışmalarına ağırlık vermesi önem taşımaktadır.

İstanbul'u fethetmek üzere gelen ve şehit düşen Peygamber efendimizin sütkardeşi Ebu Şeybe el-Hudri Türbesi'nden başlayarak, Ayvansaray Surları, Fetih sırasında Fatih Sultan Mehmed'in Otağı'nı kurdurduğu Otakçılar'da bulunan Tarihi Fethi Çelebi Camii ve Eyüpsultan'ın diğer kültürel miraslarının işlevi dikkate alınarak kültür turizmi bağlamında yeni bir rota önerisi Şekil 2'de sunulmaktadır.

Şekil2; Miras Rotası Önerisi
Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir.

Araştırma kapsamında, Eyüpsultan ilçesindeki kültürel değerlerin bilinirlik oranının düşük olduğu yapılan uygulamalı gezi sonuçlarından ortaya çıkmıştır. Bu nedenle turizm potansiyeline sahip kentlerin ancak kültür rotalarıyla dışarıya açık bir hale dönüşeceği ve kültürel mirasın korunmasında önemli bir rol oynayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmada Eyüpsultan Belediyesi ve Eyüpsultan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden destek alınmıştır. Bu kapsamda, araştırma sürecinin yürütülmesinde değerli bilgisini ve deneyimini aktararak çalışmaya yön veren Eyüpsultan Belediye Başkanı Sayın **Deniz Köken'e** katkılarından ve desteğinden dolayı içten teşekkürlerimi ve saygımı sunarım.

Kaynakça

- Abdioğlu, H., ve Köse, İ. (2021). Osmanlı Devletinde Feshane-i Amire ve Muhasebe İşlemleri. *Accounting and Financial History Research Journal*(Özel Sayı), 65-88.
- Akın, T., ve Gül, A. (2020). Isparta-Atabey Yöresinin Ekoturizm Potansiyeli ve Turizm Rotalarının Belirlenmesi. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 5(2), 221-240.
- Altun, S. (2023). İstanbul Harbi'nde Eyüpsultan ve Çevresindeki Önemli Yapılar: Bir İstiklal Rota Önerisi. *İstiklal Kütüphanesi Dergisi*, 1(1), 105-111.
- Arısal, M. (2023). İstanbul'da Yabancı Sermaye Eliyle Yürütülen Elektrik İşleri (1910-1937). *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 215-243.
- Atasoy, F. (2010). Kültürel Mirasımızın Kültür Yolu Bağlamında Değerlendirilmesi. *Türk Yurdu Dergisi*, 30(270), 40-46.
- Aysel, N. R. (2008). İstanbul'un Tarihi Su Sistemleri: Kırkçeşme Tesisleri. *Tarihi Su Yapıları Konferansı Bildiriler Kitabı* (s. 1-8). İzmir: T.C Çevre ve Orman Bakanlığı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, DSİ II. Bölge Müdürlüğü.
- Baycan, N. (1989). Mareşal Fevzi Çakmak. *Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi*, 6(16), 177-206.

Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi,
International Humanities and Social Science Review (IHSSR),
Volume: 7 Issue: 2 Year: 2023

İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2023). *miras.ibb.istanbul*. 11 4, 2023 tarihinde İBB Miras: <https://miras.ibb.istanbul/blog/istanbulun-en-buyuk-sanat-odagi-artistanbul-feshane/> adresinden alındı.

Kara, F. E. (2003). Fetih ile Birlikte Kurulan Bir Semt Eyüp ve Fetihden Günümüze Ulaşan Mahalleler. *VII. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler* (s. 340-359). İstanbul : Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları .

Meyer, D. (2004). Key issues for the development of tourism routes and gateways and their potential for Pro-Poor Tourism. *ResearchGate*, 1-31.

Önal, A. (2017). Osmanlılar Döneminde Mağlova Kemerli. C. Yılmaz içinde, *Mimar Sinan ve Su* (s. 281-316). İstanbul: Sultangazi Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü.

Sezgin, İ. (2009). *1923-1939 Yılları Arasında Türk Ordusunda Yapılan Askeri Yatırımlar*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Sürmeli, S. (2010). Şehzadebaş› Karakolu Bask›n› ve Olay Mahalline Giren İlk Gazete Tevhid-İ Efkâr. *Ankara Üniversitesi Türk İnk›lâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*(45), 103-116.

Türkmenoğlu, Ş. (2023). *Foto Metin Müzesi*. 11 9, 2023 tarihinde [fotometinmuzesi.com:](https://www.fotometinmuzesi.com/) <https://www.fotometinmuzesi.com/hakkinda> adresinden alındı.

Türkmenoğlu, Ş., Toktaş, C., Dural, A., Eşbağ, A., & Didari, A. (2018). *Son Yüzyılın Hikayesi: Eyüp Yaşayanların Dilinden*. İstanbul: Eyüp Dostları Vakfı.

Varnalı, K. (2012). *Dijital Kabilelerin İzinde: Sosyal Medya Netnografik Araştırmalar*. İstanbul: MediaCat Kitapları.

Yavuzer, M. N. (2016). *Zal Mahmut Paşa Camii Yapısal Davranışı ve Geçmiş Hasarlarının İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.

Yıldız, G. (2023). Tarihi Bostan İskelesi. *Havass-ı Refia: Eyüpsultan Belediyesi, Eyüpsultan Araştırma Merkezi (EYSAM) Altı Aylık Kültür Dergisi*, 122-135.

Yörük, S. (2016). XVIII. Yüzyıl Eyüp Kazası Hamamları ve Hamam Çalışanlarının Demografik Yapısı. *BELLETEN*, 80(289), 823-856.

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Enerji Müzesi. (2023). 08 21, 2023 tarihinde [bilgi.edu.tr:](http://bilgi.edu.tr) <https://www.bilgi.edu.tr/tr/universite/hakkinda/kurumsal-ilkeler/topluma-hizmet/enerji-muzesi/> adresinden alındı.

Rami Kütüphanesi. (2023). 08 21, 2023 tarihinde [ramikutuphanesi.gov.tr:](http://ramikutuphanesi.gov.tr) <https://ramikutuphanesi.gov.tr/tarihce/> adresinden alındı.

turkiyenintarihieserleri. (2023). 08 2023, 13 tarihinde <https://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=4084> adresinden alındı.